

4. Gors'kyj V. «Zolota knyga» davn'oi' ukrai'ns'koi' pysemnosti // Mogylians'ki chytannja: Materialy shhoričnoi' naukovoï konferencii'. – K.: Vydavnychiy dim «KM Academia», 1999. – S.39–41.
5. Gors'kyj V. S. Gidnist' rozumu: «Molinnja Danyla Zatochenyka» // Gors'kyj V. S. Filosofija v ukrai'ns'kij kul'turi: metodologija ta istorija. Filosofs'ki narysy. – K.: Centr praktyčnoï' filosofii', 2001. – S.95–101.
6. Gors'kyj V. S. Istorija ukrai'ns'koi' filosofii'. – K.: Nauk. dumka, 1996. – 286 s.
7. Grushevs'kyj M. Hto taki ukrai'nci i chogo vony hochut'. – K.: Znannya, 1991. – 240 s.
8. Grushevs'kyj M. S. Step i more v istorii' Ukrai'ny // Ukrai'ns'kyj istoryk. – 1991–1992. – №3–4. – T.28–29. – S.54–68.
9. Dragomanov M. P. Shevchenko, ukrai'nofily j socializm // Dragomanov M. P. Vybrane. (... mij zadum zlozhyty ocherk istorii' cyvilizacii' na Ukrai'ni) / Uporjad. ta avt. ist.–biogr. narysu R. S. Mishhuk. – K.: Lybid', 1991. – S.327–429.
10. Jefremov S. Istorija ukrai'ns'kogo pys'menstva. – K.: «Femina», 1995. – 688 s.
11. Zhmyr V. F. Na shljahu do sebe (istorija stanovlennja ukrai'ns'koi' nacional'noi' svidomosti) // Filo. i sociol. dumka. – 1991. – №1. – S.144–162.
12. Ilarion, Mytropolyt. Pro Zakon Mojsejem danyj i pro Blagodat' ta Istynu v Isusi Hrysti vtilenyh. – K.: MAUP, 2004. – 176 s.
13. Kozel A. A. Filofofskaja mysl' Belarusi. – Mn.: Amalfeja, 2004. – 352 s.
14. Kolesnyk I. I. Ukrai'ns'ka istoriografija (XVIII – pochatok XX stolittja). – K.: Geneza, 2000. – 256 s.
15. Kostomarov N. I. Cherty narodnoj juzhnoruskoj istorii // Kostomarov N. I. Istoricheskie proizvedenija. Avtobiografija / Sostavl. V. A. Zamlinskogo. – K.: Izd-vo pri Kiev. un-te, 1989. – S.8–107.
16. Kostomarov N. I. Kievskij mitropolit Petr Mogila // Tam-taky. – S.282–312.
17. Lysjak–Rudnyč'kyj I. Rolja Ukrai'ny v novitnij istorii' // Istorija filosofii' Ukrai'ny: Hrestomatija / Uporjad. M. F. Tarasenko, M. Ju. Rusyn, A. K. Bychko. – K.: Lybid', 1993. – S.521–541.
18. Odarchenko P. Lesja Ukrai'nka: rozvidky riznyh rokov. – K.: Vyd-vo M. P. Koc', 1994. – 240 s.
19. Ukrai'ns'ki balady / Uporjad. M. K. Dmytrenko. – K.: Ukr. Centr duhov. kul'tury, 1993. – 64 s.
20. Ul'janovs'kyj V. Syn Ukrai'ny: Volodymyr Antonovych: gromadjanyn, uchenyj, ljudyňa // Antonovych V. B. Moja spovid': Vybrani istorični ta publicystični tvory. – K.: Lybid', 1995. – S.5–76.
21. Juhnovs'kyj I. Ijerarhija derzhavnyh ustroi'v Zemli // Viche. – 1999. – №11. – S.43–48.

Kolomyets A. I., graduate student, National Agriculture University of Ukraine (Ukraine, Kyiv), alinylja@ukr.net

To the national ideological implications of historical types of social unity in the national philosophy of XIX – early XX century

As initial point the article highlights socio-philosophical, social and political creative work and social activities of domestic thinkers of XIX – early XX century, which strengthened existential potential of social consciousness, emphasizing the national consciousness by searching ways, means and ideas of association, related to substantiation of the terms of strengthening of the national and cultural life integrity, national dignity and honor – until the practical implementation of the necessity of national affirmative acquitted harmony in the interaction of different social strata. It is noted that ethnic national consolidation tendencies are realized by means of historical socio-cultural processes in the conditions and forms of human activity, and, with certain differences, are straight-through for the social and historical development, which in its deeply affirmative direction is essentially impossible beyond them. Active consolidating potential of ethnic national development, so to say, the degree of nation's continuity in the ways of strengthening, deepening of spiritual and cultural original samples of positive affirmative attitude not only, and perhaps not so much to the historical past, as to the current processes and tendencies of strengthening of national being, which demonstrated the creative work of Ukrainian thinkers whose unifying national ideas formed the subject of analysis.

Keywords: national unity, social consolidation, harmony, ethnic national consolidation, national consciousness, territorial unity.

Коломиец А. И., аспирантка, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), alinylja@ukr.net

К национально-идейным импликациям исторических типов общественного единства в отечественной философии XIX – начала XX века

В качестве исходного положения освещается социально-философское, общественно-политическое творчество и общественная деятельность отечественных мыслителей XIX – начала XX века, что укрепляло бытийностный потенциал общественного сознания, подчеркивая национальное самосознание

поисками путей, способов и идей объединения, связанных с обоснованием условий утверждения целостности национально-культурной жизни, национального достоинства и чести – до практической реализации необходимости национально утвердительно оправданной согласием во взаимодействии различных социальных слоев. Отмечается, что тенденции этнонациональной консолидации реализуются историческими социокультурными процессами в условиях и формах человеческой жизнедеятельности, и, с теми или иными различиями, являются сквозными для общественно-исторического развития, которое, в его глубинно утвердительно направлении, по сути, невозможно вне их. Действенный консолидирующий потенциал этнонационального развития, так сказать, степень единства нации на путях укрепления, углубления духовно-культурно своеобразных образов положительно утвердительно отношения не только, а возможно, даже и не столько к историческому прошлому, как к современным процессам и тенденциям укрепления национального бытия, демонстрирующая творчество украинских мыслителей, национально-объединительные идеи которых послужили предметом анализа.

Ключевые слова: национальная целостность, общественное объединение, согласие, этнонациональная консолидация, национальное сознание, территориальное единство.

* * *

УДК 1(09):316.64

Красіков М. С.,
аспірант кафедри філософії, Дніпропетровський
національний університет ім. О. Гончара
(Україна, Дніпро), mxkrasicov@yandex.ru

МАСОВА ТА МЕРЕЖЕВА СВІДОМІСТЬ: СХОЖІСТЬ ТА ВІДМІННОСТІ

Автор намагається вирішити проблематику спільності та розбіжності масової та мережевої свідомостей. Ціль даної статті: проаналізувати відомі концепції масової та мережевої свідомостей та знайти спільні та відмінні риси. Методи, використані при дослідженні: описовий, аналіз, синтез, порівняльний методи. У результаті проведеного дослідження автор прийшов до наступних висновків. Спільними характеристиками масової та мережевої свідомостей виступають емоційність (у більшій мірі масовій, у меншій – мережевій) та зневага до авторитетів (моральних, релігійних, політичних). Відмінностями є характер свідомості – гомогенний у масовій та гетерогенний у мережевій; гнучкість – низька у масовій свідомості і висока у мережевій; дискусійність – низька у масовій свідомості та висока у мережевій.

Ключові слова: масова свідомість, мережева свідомість, масове суспільство, інформаційне суспільство, демасифікація, інформаційні технології.

Вивчення колективної свідомості займаються вчені, починаючи з кінця XIX ст. Якщо щодо масової свідомості у науковому обігу є якась єдність, то з ситуацією з мережевою свідомістю існує розбіжності. Одна група вчених (Тузовський, Ільїн та інші) вважають, що у сучасному інформаційному суспільстві досі панує масова свідомість, а інша (Тоффлер, Ван Дейк та інші) вважають, що з'явився зовсім інший феномен, що якісно відрізняється від попереднього.

Проблематикою масової свідомості в індустріальному суспільстві займалися такі дослідники, як Г. Лебон, Х. Ортега-і-Гассет, Г. Маркузе, Е. Фромм, Х. Арндт; мережевої свідомості в інформаційному суспільстві – Е. Тоффлер, Я. Ван Дейк; масової свідомості у суспільстві споживання: Ж. Бодріяр, Ільїн, Тузовський.

Ціль даної статті: проаналізувати відомі концепції масової та мережевої свідомостей та знайти спільні та відмінні риси.

Один з перших дослідників, що ввів у науковий обіг поняття «маса» та «натовп» та дав детальний опис їх свідомості та поведінки, був французький вчений та психолог Густав Лебон. Досліджуючи сучасну йому індустріальну епоху, він прийшов до висновку, що вона породила зовсім інший тип людини, що не був ніколи раніше – людину натовпу. Причинами стала знищення традиційних релігійних та моральних норм та розвиток наук [6, с. 5]. Особливості натовпу є те, що

під дією сильних емоцій чи вожака окремі індивіди перетворюються у єдиний складний організм, що рухається у єдиному напрямку. У натовпі, на думку Лебона, переважають несвідомі бажання та емоції, що виходять назовні, звідти і агресивність натовпу. Вона є дуже чутлива, та легко піддається впливу. Свідомість її направлена на перебільшення, несприйняття іншої інформації, альтернативної від її точки зору, віра у вождя та авторитарність та ксенофобія. Результати його дослідження потім відомі філософи та дослідники перенесли на свої роботи, зокрема Е. Каннегі («Маса та влада» 1962 рік) та С. Московічі («Століття натовпу» 1981 рік).

Перший філософ, хто почав активно досліджувати масове суспільство, був іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет. На думку Ортега-і-Гассета, у масовому суспільстві всі люди поділяються на меншість та масу. Він дає визначення цих двох категорій: «Меншість – це індивід чи група індивідів, що якісно відрізняється від маси. Маса – це натовп людей, що не має особливих визначних якостей... Маса – це «середня людина» [5, с. 42]. Дихотомія «якість–кількість» була не випадково обрана філософом. По–перше, це показує зверхність меншості, її інтелектуальну, моральну перевагу над більшістю, над масою, що показує елітарність його ідей. Маса ж несе тільки занепад та деструкцію. По–друге, меншість представляє собою вільну спільку незалежних індивідів особистостей з власними думками, мисленням, ідеями, що співпадають один з одним і при цьому ця спільність їх не перетворює в окрему однорідну соціальну субстанцію. Маса ж представляє собою скупчення людей з різними думками, ідеями, мислення, ціль яких є «злитися» один з одним у єдиний соціальний організм. Маса виявляє бажання керувати, витісняючи з управління розумну меншість, що може призвести до кризи правління та держави. А мета здобуття влади у маси тільки одна – отримання більшого власного задоволення. То ж якими якостями володіє «масова свідомість». По–перше: «життя середньої людини вміщує у себе весь світ» [5, с. 65]. Себто масова людина відчуває себе причетним не тільки до подій, що відбувається навколо нього, а й тих, що робляться взагалі у світі, більше ними цікавиться та переживає ці події. По–друге – розсунулись часові рамки і відтепер масова людина знає своє минуле та минуле інших країн і може прогнозувати майбутнє. Але при цьому, відчуваючи великі можливості, що відкрились перед ним, людина масова почуває себе втраченим та розчавленим власними можливостями. Фактично, каже Ортега-і-Гассет, вона «пливе по течії» [5, с. 72], відчуваючи себе нещасливою і одночасно гордою. По четверте, мислення масової людини не думає про майбутнє. Він не живе планами, а живе миттєвими бажаннями, вдовольнивши одне, він переходить до іншого. Вони намагаються не вирішувати поставлені перед ними проблеми, а уникати їх, накопичуючи одну проблему за іншою. З одного боку філософ спостерігає розповсюдження життєвих устремлень, а з іншого боку – невдячність за цей розвиток. Відбувається падіння авторитетів, людина–маси не визнає ніяких авторитетів, культурних, політичних, етичних, крім самого себе. Йому присутня буттєве відчуття легкості існування, із–за відсутності обмежень; самоствердження власного «я» через оцінку всіх власних дій, як позитивних та повноцінних з моральної, етичної точок зору; постійне

втручання у будь–який дискурс та дію, не рахуючись з думками та діями інших і намагаючись нав'язати тільки власну точку зору. Людина меншості намагається пристосувати своє життя, думки, ідеї, дії, вчинки до високих етичних норм, постійно рефлексуючи з приводу тих чи інших вчинків: «Життя для істинної аристократії – це дисципліна духу» [5, с. 92]. Людина ж маси, на думку Ортега-і-Гассета, задовольняється першою думкою з приводу чогось і не задумується про наслідки. Людина меншості, навіть заплілений честолюбством, не може відчувати свою досконалість, бо внутрішньо розуміє свою недовершеність, на відміну від людини–маси. Він знаходиться у владі невірних суджень та стереотипів. Його життя позбавлена сенсу існування, він не знає, заради чого він живе. У підсумку філософ приходить до висновку, що масова людина представляє собою незрілу особистість, «розпещене дитя», «дикуна», що користується сучасним технічним потенціалом. Тому Ортега-і-Гассет пророкує, що таке суспільство, де панує масова свідомість може незабаром занепасти, якщо маса не навчиться підкоряти власні капризи. Інше симптом–намагання одержавлення суспільства та більша бюрократизація та мілітаризація суспільства заради вдоволення потреб та бажань маси, які потім у підсумку попадають під її сурові лапи.

Герберт Маркузе у своєму творі «Одномірне суспільство» критикує існуюче суспільство як суспільство несвободи. Суспільство контролюється за допомогою системи нав'язаних потреб, які Маркузе визначає, як «несправжні», «це потреби, що нав'язуються індивіду у процесі його придушення, це потреби, що закріплюють надважку працю, агресивність, зубожіння та несправедливість» [4, с. 268]. Людині вони приносять тимчасову ейфорію, але не дають повноцінного щастя. «Істинні» потреби людини витісняються «несправжніми». «Істинними» є потреби у коханні, справжній дружбі, турботі оточуючих, увазі, саморозвитку [4, с. 279]. Ці потреби, головний критерій яких є ширість, до того ж довготривалі і можуть давати велике задоволення, але при цьому їх важко заробити. «Несправжніми» або «примарними» є потреби, без яких людина могла прожити, але капіталістична система їх нав'язує з метою заробітку та пригнічення людини. Така культура виховує у людині покірність існуючій системі, бо, на думку Маркузе, якщо тобі забезпечений необхідний мінімум благ, то ти вже менше цікавишся політикою, власною свободою, менше виступає проти влади і т.п. Це все призводить до виникнення так званого «одномірного мислення та поведінки».

На думку американо–німецького соціального філософа Єріха Фрома, масове суспільство є суспільством, що лякається свободи, що означає відповідальність та намагається перекласти його на інші плечі інших осіб. Саме із–за цього виникають авторитарні тенденції серед мас. Для пояснення своєї теорії, він використав термін з психології «мазохізм» у соціальній філософії, вважаючи її пасивної формою симбіотичного зв'язку, де одна людська особистість стає невід'ємною частиною іншої особистості [10, с. 95]. При цьому мазохіст всіляко звеличує садиста, та зменшує свою роль, при цьому це звеличення приймає роль поклоніння, створювати з нього кумира. Садист керує мазохістом, захищає його, мазохіст позбавлений самостійності у прийнятті рішень. На думку Фромма, такої людині характерне відчуття власної

неповноцінності, безпорадності та неповноцінності. Така особистість відчуває потребу навмисно знущатись над собою. Самознущання набуває форму від поваги критики від бажаною суб'єкту до знущання над своїм тілом. Без авторитарної особистості людина маси відчуває себе неповноцінною, безпорадною, не може приймати подальші рішення у своєму житті, саме їм він завдячує усім тим, що він має і буде мати. Це стосується і харчування, і безпеки, одягу, відпочинку, тощо.

Німецький філософ та дослідник тоталітаризму Х. Арендт у своїй праці «Витоки тоталітаризму» зробила опис зв'язку між масами та встановлення тоталітаризму. Під «масою» дослідник має на увазі «людей які по причині їх кількості або байдужості, або суміш цих факторів неможливо об'єднати ні в одну з організацій, заснованих на загальному інтересі» [1, с. 415]. Вони підкорені почуттю ізоляції та втрати соціальних зв'язків. Тобто, у свідомості маси, згідно філософу, панує байдужість до суспільних та політичних проблем та небажання їх вирішувати самим. Всіх політичних діячів вони вважають дурнями та шахраями. Стаючи частиною політичної сили, вони байдуже ставляться до аргументів супротивників, підкоряються волею емоцій, а не розуму. Корені цих проблем, на думку Арендт, є почуття несправедливості та образи за своє погане становище, але при цьому це не стає об'єднуючим фактором, а також відчуття того, що вони є тимчасовими на цьому світі. Йдучи за вождем, за великою метою, вони тим самим забувають про свої власні побутові проблеми. Таким чином, маса легко йде за «вождем», підкоряючись його волі і тим самим допомагає встановленню авторитарного чи тоталітарного режимів.

Отже, характеристиками масової свідомості виступають його гомогенність – спільність думок, ідей, мислення, географічного походження, етнічного маси та «розчинення» особистості у ній; зневага до авторитетів – моральних, релігійних, політичних (але при цьому повне підкорення «вождю» маси), авторитарність мислення та некритичність – доведення думок до спільних та відсутність дискусії у середині та ззовні групи; підвищення емоційності – примат емоцій над розумом; низька гнучкість при прийнятті рішень та дій – маса важко керується та змінює свою точку зору та мобілізується.

Більшістю сучасних дослідників інформаційного суспільства було доведено, що починаючи з кінця 70–х років ХХ ст. починає створюватись інформаційна або мережева свідомість, що починає витісняти масову. Для неї характерні такі передумови:

1) Перехід на новий рівень організації праці. Замість «тейлоризму», де основою був робітник, що виконував прості, монотонні операції та мав мінімальний рівень відповідальності прийшов «тойотизм», де робітник виконує різні види операцій, несе деяку відповідальність за виріб і це супроводжується автоматизацією та роботизацією праці, де від робітника вже потрібна деяка кваліфікація та розумові здібності. Звідти поступовий перехід від відношення до робітника від «робочої сили» до «особистості»;

2) Підвищення життєвого рівня і впливу робітника на робочій процес – можливість інвестувати додаткові кошти у себе та своїх дітей задля підвищення інтелектуального та матеріального рівня. Збільшення політичного активізму;

3) Посилення «інформатизації» суспільства. Завдяки телебаченню, а вже потім мобільним видам комунікації,

Інтернету, Інтернет–соціальним мережам є можливість цілодобово отримання інформації по всім сферам суспільства не відходячи від власного будинку, а також можливість тримати цілодобовий зв'язок практично з будь-якою людиною (завдяки портативний пристроям мобільного зв'язку);

4) Трансформація сімейних відносин, збільшення кількості розлучень та розповсюдження самотності та холостого життя як норми;

Відповідно завдяки цим та іншим причинам відбувається створення нової суспільної організації та вимирання «маси». Це відмічає, зокрема, батько «інформаційної ери» Е. Тоффлер, який у своєму творі «Футурошок» описав кризу індустріальної моделі організації суспільства і появи нової організації, заснованій на тимчасовості, деєрархізації, і люди деференціюються відповідно з їх навичками та професійними знанням. Інша зміна – поява десятки тисяч різних субкультур за професіями, інтересами, що відрізняються власною «мовою», одягом, поведінкою та стилем мислення. Це призводить до збільшення індивідуалізму у суспільстві, коли кожен сам за себе. У підсумку вчений пише, що «Суперіндустріалізм потребує, і він створить, не однакових «масових людей», а людей, глибоко відмінних один від одного, індивідуальних, а не роботів» [8, с. 328].

Трансформуючи традиційні поняття «маси» та «натовпу» американський дослідник Говард Рейнгольд ввів у науковий обіг поняття «розумний натовп» або «смартмоб». Це люди, ознакою яких є користування портативними пристроями зв'язку, що допомагає їм встановлювати та тримати зв'язок один з одним: «Люди, що складають розумний натовп, співпрацюють небаченим досі засобом за допомогою власних пристроїв, що забезпечують зв'язок та обчислення» [7, с. 8]. І не завжди ці люди знайомі один з одним, але при цьому активно працювати над досягненням спільних інтересів. Смартмоб складається з різних гетерогенних груп та людей, об'єднаних спільними ідеями чи ситуацією. Це може бути акція протесту, пошук роботи чи другої половинки, хобі. Така група створює віртуальне тіло в Інтернеті (у вигляді сторінки) або у соцмережі, що представляє єдину платформу для обміну думками. «Розумний натовп» очолюється лідером або ініціативною групою, але при цьому вони найбільш контактні до кожного члена натовпу. Серед їх характеристик можна назвати організованість (себто учасники груп можуть більш краще координувати власні плани та стратегії, отримувати більш ефективно останню інформацію, та можливість «доставитись» до кожного члена групи і відповідно правильніше скоординувати дії) мобільність (більш ефективно залучення та розпуск членів та передислокація їх з місця на місце та ефективна мобілізація на важливу подію), децентралізованість (відношення лідера або ініціативної групи до рядових учасників може бути рівним, до того ж у смартмоба найчастіше не існує єдиного центру керування, що значно підвищує їх витривалість під час репресій чи зміни керівництва), «миттєва повсюдність» та багатозадачність (можливість одночасно приймати активну участь у справах «розумного натовпу та займатись особистими справами). У розумного натовпу є власні засоби досягнення власних цілей: крім класичних форм політичної активності для досягнення власних цілей, як

мітинги, зібрання, розповсюдження агітматеріалу (але при цьому корегується все це за допомогою мобільної або Інтернет–мережі), смартфон використовує такі засоби, як флешмоби, репости новин та матеріалів у соцмережах, що доводять чи підтримують власну точку зору; участь у Інтернет–обговорення та тролінг опонентів, хакерські атаки і т.п. Але при цьому існує низька проблем, зокрема, смартфон не застрахований від маніпуляцій з боку лідерів групи, які можуть використовувати групу не за первинним призначенням (з ціллю комерціалізації чи політизації); лідерів та членів смартфона дуже легко вираховувати та слідкувати за ними, особливо якщо це політичний протест, смартфон не застрахований від пасивності чи виходу членів групи, як тільки–но проблема вирішується, вони розпадаються.

Нідерландський дослідник Ян ван Дейк у своїй книзі «Мережеве суспільство» ретельно досліджує сучасні віртуальні спільноти. Віртуальні співтовариства є об'єднаннями людей, які не прив'язані до часу, місця, фізичних чи матеріальних обставин. Вони створюються в електронному середовищі за допомогою опосередкованих комунікацій [11, с. 114]. Віртуальні співтовариства, з іншого боку, складається з вільних людей, і може розвалитися в будь–який момент. Віртуальні співтовариства складаються з людей з особливими інтересами або діапазоном діяльності. Таким чином, вони називаються спільнотами за інтересом.

Соціальна організація віртуального співтовариства не пов'язана з конкретним часом, місцем і матеріальним середовищем. Лідерство та координація є необхідними в таких громадах, бо технологія дозволяє всім членам одночасно брати участь у ній. Електронна дискусія і взаємодія вимагають більше організації та координації, ніж у ситуації обговорення *facetoface*. Однією з причин для цієї вимоги є те, що в даний час майже усі сигнали у зв'язку віртуальних спільнот обмежуються словесної висловлювання певного типу (тексти на екрані). Вони використовують штучну паралингвістику, такі як Смайли (жетони емоцій додаються до надпису, наприклад, ☺) і асинхронний тип взаємодії (мова автовідповідача). Члени віртуального співтовариства, як правило, мають тільки одну спільну рису: інтерес, який привів їх разом. Вони неоднорідні за всіма іншими показниками. Але Ван Дейк зазначає, що органічні спільноти та віртуальні спільноти не можуть наразі існувати один без одного та взаємодоповнюють один одного. І збільшення стабільності є одним з головних завдань віртуальної спільноти.

То ж якими характеристиками володіє мережева свідомість у розумному натовпі? Це по–перше гетерогенність та індивідуальність членів та їх свідомості. Розумний натовп об'єднує людей різного соціального, етнічного, географічного походження, що об'єднані спільним інтересом і не намагається їх злити у єдиний організм, людина у такому натовпі залишається особистістю з власною ідентичністю. По–друге – зневага до авторитету не тільки у суспільстві, а й у власному натовпі. Керівники групи часто критикуються, а усіляке намагання узурпування влади чи натяки на це у групі веде до масового спротиву аж до розпаду групи. По–третє – раціональне–емоційне спрямування групи. Крім емоційного фактору, який завжди буде присутній у великих скупченнях тим паче ідейних людей, Інтернет–зв'язок надає можливість більш скоординованих та продуманих рішень, що поступає не тільки від верхівки,

а й від низового рівня. По–четверте – гнучкість – колективний розум може миттєво приймати рішення та виконувати їх. По–п'яте – дискусивність та плюралізм думок – рішення про спільні дії приймаються колегіально, у якому приймають участь всі члени групи на форумах та обговореннях шляхом голосування.

Деякі філософи, що досліджують суспільство споживання, не згодні з тим, що відбулася демасифікація суспільства і воно якісно змінилось [3, с. 46]. Суспільство споживання створює ідеали гедонізму, коли основними цінностями для людини виступають прагнення до розваг та розкоші. Така людина намагається відкинути оточуючу реальність, як небезпечну собі та своєму життю. Зацікавленість оточуючими тебе проблемами є хибний шлях, вважають послідовники такого гедонізму, життя занадто коротке, що витратити їх на вирішення тих проблем, які і так неможливо вирішити. Звідти і низька зацікавленість у політиці та абсентеїзм, слабка участь у вирішенні тих чи інших громадських проблем, ігнорування оточуючих загроз – бідності, злочинності, корупції; незнання елементарних речей з техніки безпеки та корисних навичок. Замість динамічності життя такої людини перетворюється у статичне знаходження у насолоді та задоволенні, за яке він нічого не витрачає, крім грошових ресурсів (чи за нього це роблять ті, хто його утримає). Відбувається втрата індивідуальності. Людина намагається персоналізуватись за допомогою знаків, наборів відмінностей, які не відбудовують індивідуальність, а знищують її, відмовляючись від усякого реальної відмінності, а сам процес споживання є вбирання помножених «копії». Основою і фундаментальною частиною культу споживання виступає мода. Для неї характерний релятивізм (швидка зміна форм) – мода дуже суб'єктивна, і є породженням окремої групи людей і часто вона не може бути опанована чи сприйнята іншою частиною населення; циклічність – вона завжди змінюється, одна мода змінює іншу, при цьому відбувається синтез традиційного та сучасного, або повернення старого у моду; ірраціональність – себто звертання до людини через використання його емоційності, а не розуму; універсальність – мода позиціонує себе всеосяжною і розповсюджується на всі прошарки та на всі сфери суспільства, а також як єдиною правильною для всіх людей у незалежності від статі, кольору шкіри, релігійної приналежності, тощо. Культ споживання виховує у людини ігрове відношення до серйозних ідей та проблем. Щодо етичної картини у культурі споживання, то там відбувається зниження інтересу людини до високих ідеалів і збільшення зацікавленості у матеріальних цінностях. Його бажання не стримаються моральними нормами, у нього поступово атрофується почуття гідності, відчуття страждань інших людей, відсутність зацікавленості у суспільному житті. З цим важко погодитись, бо незважаючи на те, що люди користуються модними гаджетами чи одягом, цікавість до власного життя, жага до знань та змін свого життя не пропадає, люди більше цікавляться подіями з інших куточків світу, переживають за екологію, і якщо ти носиш однакові речі з іншими, це не відміняє твою індивідуальність та творчість.

У результаті проведеного дослідження автор прийшов до наступних висновків. Спільними характеристиками масового та мережевої свідомостей виступають емоційність (у більшій мірі масовій, у меншій – мережевій) та зневага до авторитетів (моральних, релігійних, політичних).

Відмінностями є характер свідомості – гомогенний у масовій та гетерогенний у мережевій; гнучкість – низька у масовій свідомості і висока у мережевій; дискусивність – низька у масовій свідомості та висока у мережевій.

Список використаних джерел

1. Арндт Х. Истоки тоталитаризма [Текст] / Х. Арндт. – М.: ЦентрКом, 1996. – 672 с.
2. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция [Текст] / Ж. Бодрийяр. – М.: Рипол–классик, 2015. – 309 с.
3. Ильин А. Н. Культура общества массового потребления: критическое осмысление: монография [Текст] / А. Н. Ильин. – Омск: Изд-во ОмГПУ, 2014. – 208 с.
4. Маркузе Г. Эрос и цивилизация. Одномерный человек [Текст] / Г. Маркузе. – М.: «АСТ», 2003. – 528 с.
5. Ортега-и-Гассет Х. «Дегуманизация искусства» и другие работы. Эссе о литературе и искусстве: сборник [Текст] / Х. Ортега-и-Гассет. – М.: «Радуга», 1991. – 639 с.
6. Райгородский Д. Я. Психология масс. Хрестоматия [Текст] / Д. Я. Райгородский. – Самара: Изд. Дом «БАХРАХ», 1998. – 592 с.
7. Рейнгольд Г. Умная толпа: Новая социальная революция [Текст] / Г. Рейнгольд. – М.: ФАИР–ПРЕСС, 2006. – 416 с.
8. Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. [Текст] / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 557 с.
9. Тузовский И. Д. Утопия–XXI: глобальный проект «Информационное общество» [Текст] / И. Д. Тузовский; Челяб. гос. акад. культ. и искусств. – Челябинск, 2014. – 389 с.
10. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя [Текст] / Э. Фромм; пер. с англ. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2006. – 571 с.
11. Dijk Yan Van. The network society: Second edition [Текст] / Dijk Yan Van. – L.SAGE Publications, 2005. – 291 p.

References

1. Arendt H. Istoki totalitarizma [Tekst] / H. Arendt. – M.: CentrKom, 1996. – 672 s.
2. Bodrijar Zh. Simuljakry i simuljacija [Tekst] / Zh. Bodrijar. – M.: Ripol–klassik, 2015. – 309 s.
3. Il'in A. N. Kul'tura obshhestva massovogo potreblenija: kriticheskoe osmyslenie: monografija [Tekst] / A. N. Il'in. – Omsk: Izd-vo OmGPU, 2014. – 208 s.
4. Markuze G. Jeros i civilizacija. Odnomernyj chelovek [Tekst] / G. Markuze. – M.: «AST», 2003. – 528 s.
5. Ortega-i-Gasset H. «Degumanizacija iskusstva» i drugie raboty. Jesse o literature i iskusstve: sbornik [Tekst] / H. Ortega-i-Gasset. – M.: «Raduga», 1991. – 639 s.
6. Rajgorodskij D. Ja. Psihologija mass. Hrestomatija [Tekst] / D. Ja. Rajgorodskij. – Samara: Izd. Dom «BAHRAH», 1998. – 592 s.
7. Rejngol'd G. Umnaja tolpa: Novaja social'naja revoljucija [Tekst] / G. Rejngol'd. – M.: FAIR–PRESS, 2006. – 416 s.
8. Toffler Je. Shok budushhego: Per. s angl. [Tekst] / Je. Toffler. – M.: ООО «Izdatel'stvo AST», 2004. – 557 s.
9. Tuzovskij I. D. Utopija–XXI: global'nyj proekt «Informacionnoe obshhestvo» [Tekst] / I. D. Tuzovskij; Cheljab. gos. akad. kul't. i iskusstv. – Cheljabinsk, 2014. – 389 s.
10. Fromm Je. Begstvo ot svobody. Chelovek dlja sebja [Tekst] / Jerih Fromm; per. s angl. – M.: ACT: ACT MOSKVA, 2006. – 571 s.
11. Dijk Yan Van. The network society: Second edition [Tekst] / Dijk Yan Van. – L.SAGE Publications, 2005. – 291 p.

Krasikov M. S., postgraduate student, Oles Honchar Dnipropetrovsk national university (Ukraine, Dnipro), mxkrasikov@yandex.ru

Mass and network consciousness's: similarities and differences

The author tries to solve the problems of similarities and differences of mass and power of consciousness. The purpose of this article: to analyze the well-known concept of mass consciousness and the network and find the common and distinctive features. The methods used in the study: descriptive analysis, synthesis, comparative method. As a result of the research the author came to the following conclusions. Common characteristics of mass and network consciousness is emotional (mainly mass, less – network) and disregard for authority (moral, religious, political). The only differences are the nature of consciousness – in a homogeneous mass and in heterogeneous network; Flexibility – the lowest in the mass consciousness and the highest in the network; diskutivnost – low in the mass consciousness and the highest in the network.

Keywords: mass consciousness, the consciousness grid, mass society, information society, demassifikatsiya, information technology.

Krasikov M. S., aspirant kafedry filosofii, Dnepropetrovskij nacional'nyj universitet im. O. Honchara (Ukraine, Dnipro), mxkrasikov@yandex.ru

Массовое и сетевое сознания: подобие и различия

Автор пытается решить проблематику общности и различия массового и сетевого сознаний. Цель данной статьи: проанализировать известные концепции массового и сетевого сознаний и найти общие и отличительные черты. Методы, использованные при исследовании: описательный, анализ, синтез, сравнительный методы. В результате проведенного исследования автор пришел к следующим выводам. Общими характеристиками массового и сетевого сознаний выступают эмоциональность (в большей степени массовой, в меньшей – сетевой) и пренебрежение к авторитетам (моральным, религиозным, политическим). Отличиями являются характер сознания – гомогенный в массовом и гетерогенный в сетевом; гибкость – низкая в массовом сознании и высокая в сетевой; дискусивность – низкая в массовом сознании и высокая в сетевом.

Ключевые слова: массовое сознание, сетевое сознание, массовое общество, информационное общество, демассификация, информационные технологии.

УДК 130.1+141.2:316.4

Ковальський Г. С.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Донецький національний університет ім. Василя Стуса (Україна, Вінниця), kovalsky.g@donnu.edu.ua

КОНФЛИКТ VS ВІЙНА: БОРІТЬБА ІНФОРМАЦІЙНИХ КОНЦЕПТІВ

Розглядаються інформаційні аспекти гібридної війни на Сході України з точки зору соціально-філософської наукової парадигми. Використовуються різні енциклопедичні та наукові джерела пояснення інформаційних концептів, обирається найбільш продуктивна для пояснення подій війни наукова методологія, яка дозволяє з'ясувати фактичний стан проблеми. На основі наукового підходу розкривається поняття «військового конфлікту» та «війни», подається їх порівняльний аналіз та використання як парадигмальних елементів трактування російсько-української війни. З'ясовуються головні складові поняття «війна» та висвітлюються проблеми її наукового та практичного застосування до воєнних подій на Сході України. Наголошується на необхідності зрівняння фактичної та юридичної оцінки військової агресії проти України, побудови ефективної стратегії інформаційної оборони.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційний концепт, російсько-українська війна, військовий конфлікт, інформаційна оборона.

Відсутність реальної оцінки ситуації на Сході та Півдні України, закріплення цієї реальності у юридичній площині не дає можливості швидкого розв'язання суспільних протиріч, що підігріваються зовнішніми силами, швидкого вирішення військового аспекту проблеми, швидкого подолання наслідків в екологічній, економічній, соціальній та інших площинах існування українського суспільства. «Військовий конфлікт чи російсько-українська війна?» – використання в суспільному інформаційному просторі окремих термінів вже стало інформаційною складовою гібридної війни.

Дослідженнями різних аспектів ведення інформаційної війни проти України займалися вітчизняні та закордонні дослідники. Серед вчених виділяються В. Василенко, Р. Додонов, Л. Залізник, В. Ткач, О. Лазоренко та інші представники гуманітарного та військового наукового знання [1–4]. Метою статті є спроба з використанням науково-теоретичного інструментарію розкрити механізми функціонування інформаційної складової війни з методологічних основ соціальної філософії.

З'ясування дефініцій цих понять уможливить фактичне розуміння протистояння, методів протидії, засобів ураження, рушійних сил та безпосередніх учасників цих деструктивних не тільки для України, а й для світового безпекового простору процесів. Виникає